

AZƏRBAYCANDA ENERJİ İSTEHLAKININ STATİSTİK TƏDQIQI

Dünya bazarında enerji daşıyıcılarının qiymətlərinin dinamik dəyişməsi onun statistikasına və iqtisadiyyatına marağı kəskin artırmışdır. Ölkə iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası bütün ölkələr tərəfindən qəbul olunmuş statistika standartlarının tətbiqini şərtləndirir. Bu proseslərdə ləngimək enerji statistikasını göstəricilərinin müqayisəli istifadə edilə bilməməsinə, enerji sektorunun vəziyyəti haqqında daha dolğun məlumatların olmamasına səbəb olur.

Energetika sektoru uzun illər boyu ölkənin sosial-iqtisadi həyatında ciddi rol oynamışdır və gələcəkdə də vacib sahələrdən biri olaraq qalacaqdır. Enerji ehtiyatlarından lazımınca istifadə etmək üçün əsas ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş milli neft strategiyasının uğurla reallaşması, neft, qaz, elektrik enerjisi və s. enerji resurslarının idarə edilməsi istiqamətində son illər aparılan enerji siyasəti öz bəhrəsini vermiş, ölkəmiz region və dünya üzrə enerji təhlükəsizliyinin təminatçılarından birinə çevrilmişdir.

Ölkənin təhlükəsizliyinin amillərindən biri enerji təhlükəsizliyidir. Enerji təhlükəsizliyi iqtisadiyyatın və əhalinin enerji daşıyıcılarına olan tələbatının ödənilməsi, bərpa olunmayan resursların alternativ enerji mənbələri ilə əvəz olunmasıdır.

Energetika sektorunun statistikasının təkmilləşdirilməsi üçün Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən bir sıra işlər həyata keçirilmiş, göstəricilər sistemi hazırlanmış, rəsmi statistika hesabatları təkmilləşdirilmiş, məlumatların əhatə dairəsi xeyli genişləndirilmiş və davamlı olaraq hər il "Azərbaycanın energetikası" məcmuəsi hazırlanır.

"Azərbaycanın energetikası" statistik məcmuəsinin hazırlanmasında əsas məqsəd beynəlxalq statistika standartlarını tətbiq edərək energetika sektorunun səmərəliliyinə nail olmaq, enerji məhsullarının istehsalı və istehlakında baş verən dəyişiklik və meyillərin statistik tədqiqi və təhlilini həyata keçirərək energetika sektorunun inkişafı istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi, energetika üzrə qərarların qəbul edilməsini statistik məlumatlarla təmin etməkdir.

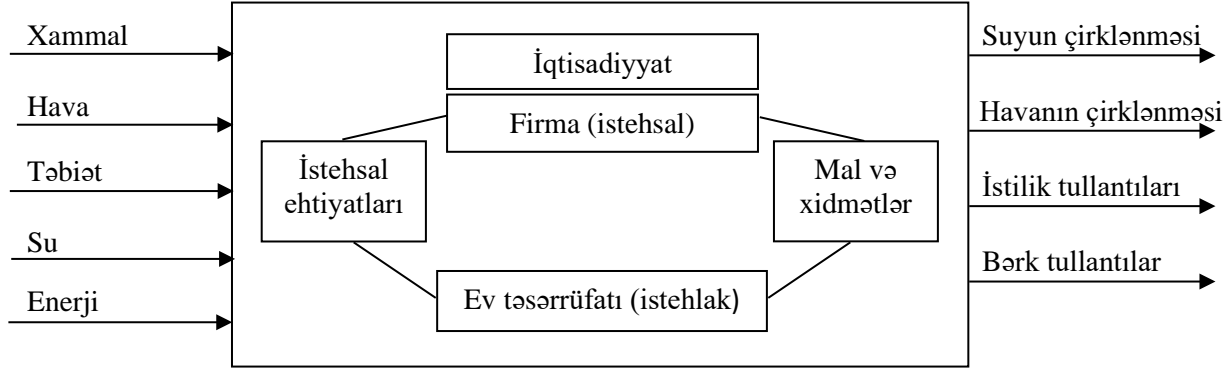
Enerji sektorunun ekoloji, iqtisadi, sosial təsirlərini müəyyənləşdirmək üçün beynəlxalq təşkilatlar vahid metodologiyadan: anlayışlardan, təsnifatlardan və hesablamalara əsaslanaraq istifadə edirlər. Sovet dövründə mövcud olan enerji statistikasına məhdud xarakter daşımış və institusional sektorları (ev təsərrüfatı, real, maliyyə sektoru və s.) əhatə etmədi. Eyni zamanda enerji daşıyıcılarının beynəlxalq ölçü vahidləri (Coul) ilə hesablanmırdı, məsələn, neft-tonla, qaz-kubmetrlə, odun - kubmetrlə və s. Lakin beynəlxalq vahidlər sistemində enerji vahidi "Coul" və ya "kkal" qəbul olunmuşdur. İnkişaf etmiş ölkələr enerji daşıyıcılarının istilik effektini və ətraf mühitə atılan tullantıları nəzərə alaraq daha sərfəli enerji daşıyıcılarına üstünlük verirlər.

Dünya təcrübəsinə görə enerji daşıyıcılarının istehsalı və satışına çəkilən xərclər daxili və xarici (alternativ) xərclərə bölünür. Daxili xərclər məhsulun istehsalı və satışına çəkilən xərclərdən ibarətdirsə, xarici xərclər istehsal və nəql zamanı ətraf mühitə dəymiş zərərin dəyərindən ibarətdir. Hazırda ətraf mühitin mühafizəsi və bərpası xərcləri nəzərə alınmadığına görə enerji daşıyıcıları aşağı qiymətə satılır. Bu səbəbdən istehsalçı və istehlakçıların ətraf mühitin mühafizəsinə maddi marağı olmur. Nəticədə, yeraltı sərvətlərin hasilatı və istehlakı yerüstü sərvətlərin (eyni zamanda insan kapitalının, havanın, suyun, torpağın və s.) keyfiyyətinin aşağı düşməsinə səbəb olur.

Hesablama göstərir ki, 1 ton neft yanarkən 700 kq karbon, 100 kq kükürd və 200 kq digər qazlar temperaturla və su buxarı ilə birlikdə havada istilik effekti yaradır. Həmin həcmdə çirklənmiş havanı 10 metr hündürlüyü olan 10 ağac təmizləyə bilər. Bir ağacın qiymətini 50-100 ABŞ dollarından götürsək, onda 1000 kq tullantıyı təmizləmək üçün 500-1000 ABŞ dollarlıq ekoloji investisiya lazımdır. 1000 kq neftin yanması üçün 4000 kq oksigenli hava lazımdır. 4000 kq həcmdə oksigenli havanı 0.25 hektar meşə sahəsi istehsal edir. Bu meşə sahəsini yetişdirmək üçün əlavə 500-1000 ABŞ dolları ekoloji investisiya lazımdır [9]. Maraqlıdır ki, gündən-günə havaya buraxılan zərərli qazların həcmi artır, lakin ekoloji investisiya cüzi miqdarda nəzərdə tutulur (hesablamalar müəllif tərəfindən aparılmışdır).

Beynəlxalq Kioto müqaviləsinə əsasən ətraf mühitə dəymiş zərəri kompensasiya etməkdən ötəri 1 ton karbon 2 oksid qazı (CO₂) üçün 60-80 ABŞ dolları, 1 ton karbon qazı (CO) üçün 80-200 ABŞ dolları məbləğində ətraf mühitə mühafizə xərcləri (ekoloji investisiya) ayrılır [9].

İnkişaf etmiş ölkələrdə ətraf mühitin vəziyyəti ölkənin vəziyyətini xarakterizə edən **barometr** hesab edilir. Yəni ətraf mühitin vəziyyəti tələb olunan normalara cavab verməyən ölkələrin iqtisadi və sosial inkişafı davamlı olmur. Ətraf mühitin vəziyyəti (meşələrin sahəsi, suyun və havanın təmizliyi və s.) davamlı inkişafı şərtləndirən mühüm amildir. Aşağıdakı şəkil 1-də iqtisadi sistemin ətraf mühitlə əlaqəsi göstərilmişdir.

Şəkil 1. İqtisadi sistemin ətraf mühitlə əlaqəsi

Şəkildən görüldüyü kimi, iqtisadi sistem ətraf mühitdən asılı alt sistemdir və ətraf mühitin komponentləri davamlı inkişafı şərtləndirir.

Tədqiqatlar göstərir ki, ətraf mühitin çirklənməsinin 55 faizi enerji sektorunun payına düşür. Bir avtomobilin 1000 km məsafədə istehlak etdiyi oksigen bir insanın 1 illik oksigen tələbatına bərabərdir. [9]

Enerji təsərrüfatının aşağıdakı mənfi təsirləri mövcuddur:

- başqa sektorlara nisbətən iqtisadi səmərəliliyi aşağıdır;
- yeraltı sərvətlər tükənir;
- havanın tərkibində oksigenin miqdarı azalır;
- havaya buraxılan zərərli qazlar (karbon, kükürd, azot və s.) artır;
- istilik tullantıları yaranır;
- biosferdə ekoloji tarazlıq pozulur;
- biosferin məhsuldarlığı aşağı düşür.

Bütün bu mənfi təsirləri nəzərə alaraq, inkişaf etmiş ölkələr zərərin həcmi azaltmaq üçün öz təbii sərvətlərini (enerji resurslarını) konservasiya edərək (ABŞ və s.) enerji daşıyıcılarına olan daxili tələbatı idxalın hesabına ödəyirlər. Digər ölkələrdən ucuz enerji daşıyıcıları almaqla ölkədaxili ekoloji problem qismən həll edirlər.

Postsovet ölkələrində ucuz işçi qüvvəsi və ucuz xammal ehtiyatları olduğu üçün inkişaf etmiş ölkələr xam neftin 1 tonunu 400-500 ABŞ dollarına alır, 1 ton qablaşdırılmış içməli mineral suyu isə 1000 ABŞ dollarına ixrac edirlər. Aydın məsələdir ki, neftin hasilatına daha çox xərclər çəkilir. Dəmək ki, enerji daşıyıcıları öz dəyərindən aşağı qiymətə satılır, çünki onun maya dəyərinə xarici xərclər (external cost) daxil edilmir. Enerji sektorunda yaranan iqtisadi problemlərin həllinə biganəlik davamlı inkişafa mənfi təsir göstərir.

Eyni zamanda qeyd edilməlidir ki, müəssisə ətraf mühitin mühafizəsi üçün alternativ xərcləri nəzərdə tutsa və bu xərclər məhsulun maya dəyərinə daxil edilsə, onda müəssisənin mənfəəti azalar. Belə halda əsas strateji məhsulların (neft, qaz, su və s.) qiymətlərinin tənzimlənməsinə və normativ mənfəətin təmin edilməsinə ehtiyac yaranar. Hazırda qiymətlər tələb və təklifə əsasən müəyyən edilir.

Məlumdur ki, insanların təsərrüfat və məişət fəaliyyəti zamanı (texnoloji proseslərin nəticəsində) məhsul (əmtə) və antiməhsul (tullantı) əmələ gəlir. Təsərrüfat vahidinin istifadə üçün yararlı məhsulun miqdarı və məbləği uçotunun təşkilinə marağı olsa da, tullantıların uçotunun təşkilinə marağı olmur. Nəticədə, ətraf mühit (torpaq, su, hava və s.) davamlı olaraq fiziki, kimyəvi

və bioloji təsirlərə məruz qalaraq aşınır (kəmiyyət və keyfiyyət dəyişikliyinə məruz qalır). Ətraf mühitə dəymiş zərərin düzgün müəyyən edilməsi iqtisadi qiymətləndirmədən kənar qaldığı üçün texnoloji (fiziki) qiymətləndirməyə ehtiyac yaranır.

Antiməhsulun bazar qiyməti olmadığı üçün onun iqtisadi dəyərini hesablamaq mümkün olmur. Bu problemin araşdırılması üçün iqtisadi proseslərə fiziki proses kimi baxılmalı və fizikanın fundamental anlayışlarından (maddənin və enerjinin saxlanması qanunu və s.) istifadə edilməlidir. Hazırda istehsal proseslərinin səmərəliliyinin düzgün qiymətləndirilməsi üçün yeni elmi istiqamət – **ekonofizikadan** istifadə tövsiyə edilir. Ekonofizikanın ölçü vahidləri ilə aparılan təhlillər (adambaşına istehsal, adambaşına istehlak və s. göstəricilər) daha keyfiyyətli proqnozların tərtibinə imkan verir. Odur ki, aparılan tədqiqatda ekonofizikanın inteqral göstəricilərindən: adambaşına enerji istehsalı, istehlakı, enerji tutumu, enerji verimi və s. istifadə olunmuşdur.

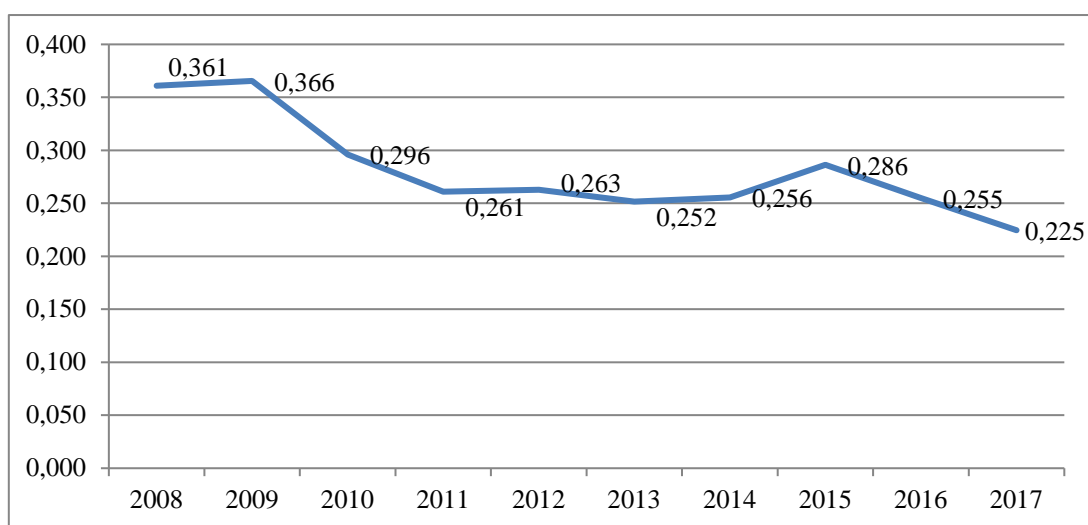
Cədvəl 1

2008-2017-ci illərdə Azərbaycanda ÜDM və enerji istehlakı

İllər	ÜDM, milyon manat	Əhalinin sayı, min nəfər	Enerji istehlakı, min ton (neft ekvivalenti ilə)	Adambaşına ÜDM, manatla	Adambaşına enerji istehlakı, kq	ÜDM/enerji istehlakı, milyon manat/min ton	1000 manat ÜDM üçün enerji sərfi, kq
1	2	3	4	5	6	7=2/5	8=5/2
2008	40137.2	8779.9	14495.4	4571.5	1651.0	2.77	361.1
2009	35601.5	8897.0	13011.5	4001.5	1462.5	2.74	365.5
2010	42465.0	8997.6	12566.5	4719.6	1396.7	3.38	295.9
2011	52082.0	9111.1	13594.9	5716.3	1492.1	3.83	261.0
2012	54743.7	9235.1	14390.0	5927.8	1558.2	3.80	262.9
2013	58182.0	9356.5	14630.6	6218.4	1563.7	3.98	251.5
2014	59014.1	9477.1	15085.5	6227.0	1591.8	3.91	255.6
2015	54380.0	9593.0	15569.4	5668.7	1623.0	3.49	286.3
2016	60425.2	9705.6	15393.5	6225.8	1586.0	3.92	254.8
2017	70135.1	9810.0	15749.0	7149.3	1605.4	4.45	224.6

Cədvəldən görüldüyü kimi, son illər iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunun inkişafı enerji istehlakına da təsir etmişdir. Yəni 1 kq (neft ekvivalentində) enerji istehlak etməklə 2008-ci ilə nisbətən 2017-ci ildə 1.68 manat (60%) çox ÜDM istehsal edilmişdir.

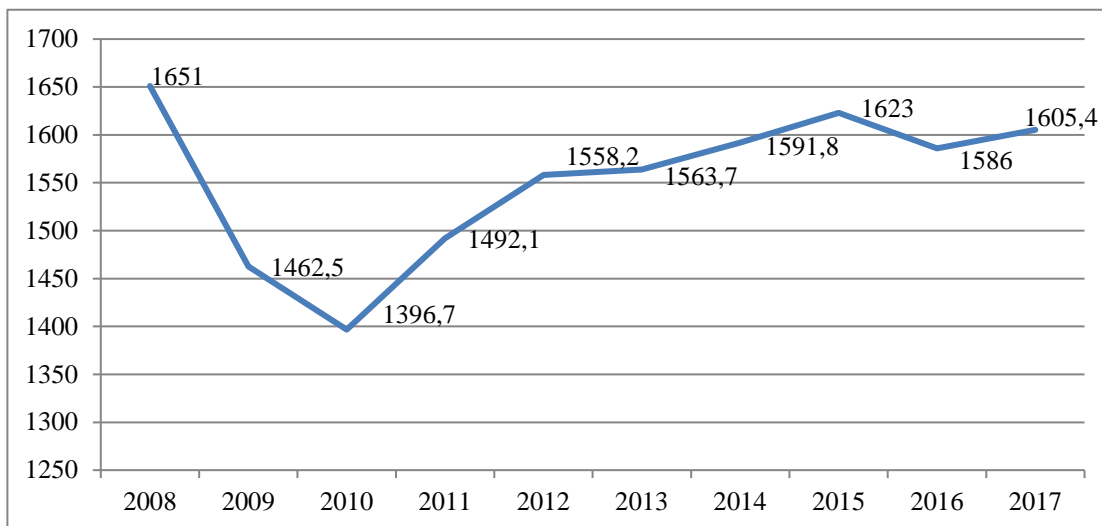
2008-ci illə müqayisədə 2017-ci ildə ÜDM 29997.9 milyon manat (174.7%), əhalinin sayı 1030 min nəfər (11.7%), enerji istehlakı 1253.6 min ton (8.6%) artmış, adambaşına enerji istehlakı 45.6 kq (2.7%), 1000 manat ÜDM üçün enerji sərfi 136.5 kq (37%) azalmışdır (şəkil 2) [10].

Şəkil 2. 1 manat ÜDM-ə düşən enerji sərfi, kq

Şəkildən göründüyü kimi, 1 manat ÜDM istehsalı üçün enerji sərfi 0.136 kq (38%) azalmışdır ki, bu da ölkədə yeni texnologiyaların tətbiqi, eyni zamanda enerji tutumlu iqtisadi fəaliyyət növlərindən əmək tutumlu iqtisadi fəaliyyət növlərinə transformasiya, enerji daşıyıcılarına qənaətin hesabına mümkün olmuşdur.

Azərbaycanda 2008-ci illə müqayisədə 2017-ci ildə adambaşına enerji istehlakı 45.6 kq (3%) azalmışdır (şəkil 3). Həmin dövrdə 1 kq enerji daşıyıcısının sərfi ilə istehsal olunan ÜDM 2.77 manatdan 4.45 manata yüksəlmişdir.

Şəkil 3. Adambaşına enerji istehlakı, kq

Tədqiqat göstərir ki, adambaşına enerji istehlakı ilə istilik tullantılarının həcmi arasında asılılıq düz mütənasibdir. Odur ki, Azərbaycanın enerji ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsi mühüm problemlərdən biridir.

Seçilmiş ölkələr üzrə cari qiymətlərlə adambaşına ümumi milli gəlir, əhəlinin sayı, 2016-cı ildə enerji daşıyıcılarının istehsalı, idxalı və son istehlakı, adambaşına enerji istehlakı, 1 kq (neft ekvivalenti ilə) enerji sərf etməklə istehsal olunan ÜDM aşağıdakı cədvəllərdə verilmişdir.

Cədvəl 2

Cari qiymətlərlə adambaşına ümumi milli gəlir, ABŞ dolları ilə [13]

	Amerika	İngiltərə	Almaniya	Fransa	Rusiya	Azərbaycan	Yaponiya	Çin
1993	26480	21000	25990	23770	2920	580	33540	420
2000	36070	28800	26210	25140	1710	610	36230	940
2010	48950	41380	44790	43790	9980	5410	43440	4340
2017	58270	40530	43790	37970	9230	4080	38550	8690

Cədvəl 3

Seçilmiş ölkələr üzrə əhəlinin sayı, milyon nəfərlə [14]

	Amerika	İngiltərə	Almaniya	Fransa	Rusiya	Azərbaycan	Yaponiya	Çin
1993	259,9	57,7	81,2	59,1	148,5	7,5	124,5	1178
2016	323,4	65,6	82,3	66,9	144,3	9,8	127	1379
2017	325,7	66,0	82,7	67,1	144,5	9,9	126,8	1386

Cədvəl 4

2016-cı ildə seçilmiş ölkələr üzrə enerji daşıyıcılarının istehsalı, idxalı və son istehlakı, milyon ton (neft ekvivalenti ilə) [15]

	Amerika	İngiltərə	Almaniya	Fransa	Rusiya	Azərbaycan	Yaponiya	Çin
İstehsal və idxal	2510	258.1	372.7	279.4	1397.4	57.86	454.2	3025.0

Son istehlak	1516	128.3	224.1	152.2	469.7	8.99	293.7	1977
Adambaşına istehsal və idxal, ton	7.8	3.9	4.5	4.1	9.7	5.9	3.6	2.2
Adambaşına son istehlak, ton	4.69	2.0	2.7	2.3	3.2	0.9	2.3	1.4

Cədvəldə adambaşına istehsal, idxal və son istehlak müəllifin hesablamaları əsasında.

Cədvəl 5

Adambaşına enerji istehsalı, kq neft ekvivalenti ilə* [16]

	Amerika	İngiltərə	Almaniya	Fransa	Rusiya	Azərbaycan	Yaponiya	Çin
1963	6535	3483	2478	2468	...	...	1474	178
1973	7628	3703	3122	3308	...	...	2991	351
1993	7822	3646	3491	3845	1701	1701	3563	598

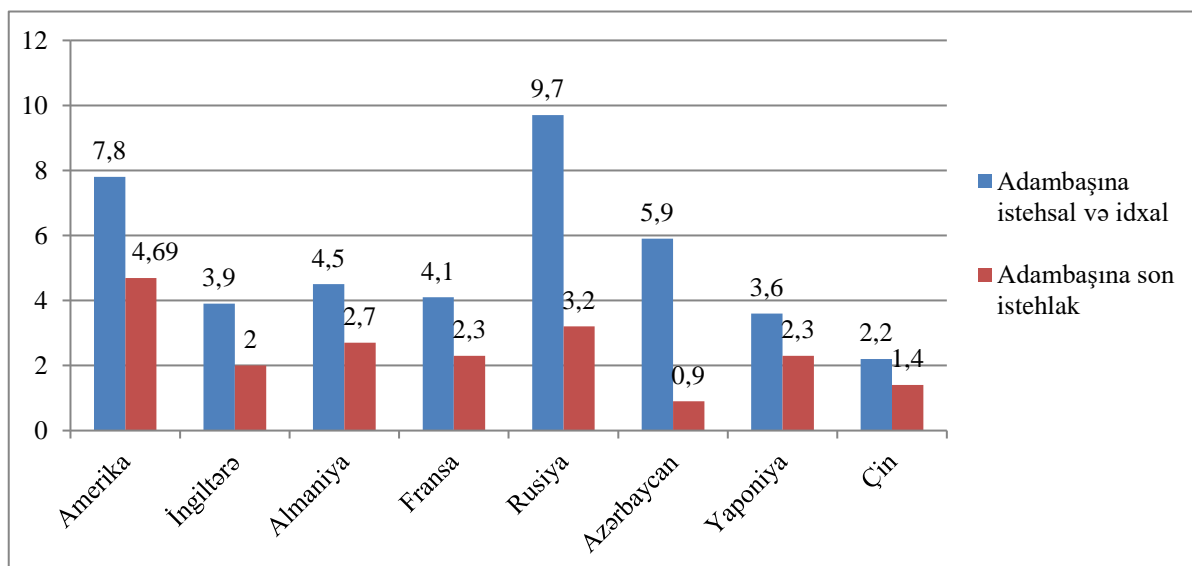
*) A World Bank Book, Sosial indicators of development 1993.

Cədvəl 6

1 kq (neft ekvivalenti ilə) enerji sərf etməklə istehsal olunan ÜDM, ABŞ dolları ilə [16]

	Amerika	İngiltərə	Almaniya	Fransa	Rusiya	Azərbaycan	Yaponiya	Çin
1990	4.8	7.5	7.1	7.7	3.5	2.7	8.6	2.0

Təcrübə göstərir ki, seçilmiş ölkələrdə əhalinin sayının artması ÜDM-in artmasına, ÜDM-in artması isə enerji sərfinin artmasına təsir göstərir. Şəkil 4-də 2016-cı ildə adambaşına enerji daşıyıcılarının istehsalı, idxalı və son istehlakının ölkələr üzrə müqayisəsi verilmişdir (ton neft ekvivalenti üzrə).

Şəkil 4. 2016-cı ildə ölkələr üzrə adambaşına enerji daşıyıcılarının istehsalı, idxalı və son istehlakı

Göründüyü kimi, 2016-cı ildə seçilmiş ölkələr üzrə adambaşına enerji daşıyıcılarının istehsalı, idxalı və adambaşına son istehlakı arasında fərq nəzərəcarpacaq dərəcədə yüksəkdir. Bu fərq Amerikada 3.1 ton (66.3%), İngiltərədə 1.9 ton (95%), Almaniya 1.8 ton (66.7%), Fransada 1.8 ton (78.3%), Rusiyada 6.5 ton (2 dəfə), Azərbaycanda 5 ton (5.55 dəfə), Yaponiyada 1.3 ton (56.5%) və Çində 0.8 ton (57.1%) olmuşdur. Göründüyü kimi, inkişaf etmiş ölkələr enerji daşıyıcılarının idxalı hesabına enerji təhlükəsizliyini təmin edirlər.

2050-ci ilə ölkə üzrə enerji istehlakını proqnozlaşdırmaq üçün adambaşına ÜDM, adambaşına enerji istehlakı, 1 manat ÜDM-in enerji tutumu və enerji verimi göstəricilərinin riyazi statistik xarakteristikalarını təhlil edək (cədvəl 7).

Cədvəl 7

Ekonofizikanın əsas göstəricilərinin riyazi-statistik xarakteristikaları

Riyazi statistik xarakteristikalar	Adambaşına ÜDM, manatla	Adambaşına enerji istehlakı, kq (neft ekvivalenti ilə)	1 kq enerji daşıyıcısı sərfindən istehsal olunan ÜDM, manat	1 manatlıq ÜDM istehsalı üçün enerji istehlakı, kq
1	2	3	4=2/3	5=3/2
Orta kəmiyyət	5642.6	1553.04	3.627	0.281
Orta kəmiyyətin standart xətası	299.3	25.01	0.17	0.149
Median	5822	1574.8	3.815	0.262
Moda	-	-	-	-
Standart kənarlaşma	946.5	79.1	0.54	0.047
Dispersiya	895909	6257.2	0.29	0.002
Asimmetriya	-0.315	0.15	-0.146	0.17
Eksis	-0.393	-0.92	-0.596	1.08
Ranq	3147.8	254.3	1.71	0.141
Minimum	7149.3	1651	4.45	0.365
Maksimum	7149.3	1651	4.45	0.365
Cəm	56425.9	15530.4	36.27	2.82
Sayı	10	10	10	10
Ən böyük	7149.3	1651	4.45	0.365
Ən kiçik	4001.5	1396.7	2.74	0.225
Etibarlılıq intervalı (95%)	677.56	56.6	0.39	0.034

Riyazi statistik (rəqəmsal) təhlil göstərir ki, adambaşına enerji istehlakının orta kəmiyyəti 1553.04, orta kəmiyyətin standart xətası 25.01 (2%), variasiya əmsalı 5%, dayanıqlılıq əmsalı isə 95% olmuşdur. Adambaşına enerji istehlakının orta qiymətinin rəqəmsal təhlili göstərir ki, bu göstərici üzrə orta kəmiyyətin xətası, variasiya və dayanıqlılıq əmsalı nəzərdə tutulmuş normanı aşmır, odur ki, bu göstəriciyə əsasən hazırlanan proqnozun xətası az olur.

Sadə statistik metodlar əsasında əsas demoqrafik, iqtisadi, sosial göstəricilərin (ÜDM, əhalinin sayı və enerji istehlakı) proqnozu aşağıdakı kimidir (cədvəl 8):

Cədvəl 8

2020-2050-ci illərə Azərbaycan Respublikası üzrə ÜDM, əhalinin sayı və enerji istehlakının proqnozu

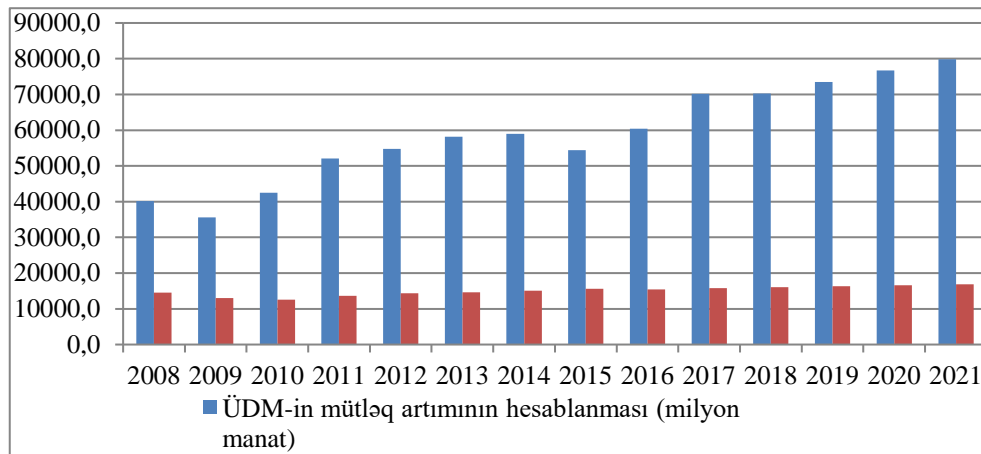
İllər	ÜDM-in proqnozu, milyon manatla	Əhali sayının proqnozu, min nəfər	Əhalinin sayına görə enerji istehlakının proqnozu, min ton (net)
2020	63177.8	10049.3	15607.0
2025	78560.1	10378.7	16118.5
2030	97687.5	10605.0	16490.0
2035	121472.0	10760.9	16712.1
2040	151047.5	10844.0	16841.2
2045	187823.8	10834.8	16826.9
2050	233554.3	10735.6	16672.8
30 ildə	Ortaillik istehlak (16463) *30 il		493892

Cədvəl müəlliflərin hesablamaları əsasında qurulmuşdur.

Cədvəldən göründüyü kimi 2050-ci ilədək əhalinin cəmi enerji istehlakı artan yekunla 493.9 milyon ton proqnozlaşdırılır. ÜDM-in orta artım sürəti dəyişməz qalarsa (3%) və iqtisadiyyatın

strukturunda köklü dəyişiklik aparılmazsa, 2020-ci ilin proqnoz göstəricilərinə əsasən 2025-ci ildə ÜDM 1.24, əhalinin sayı 1.03, enerji istehlakı 1.03 dəfə; 2040-cı ildə ÜDM 2.39, əhalinin sayı 1.07, enerji istehlakı 1.08 dəfə; 2050-ci ildə ÜDM 3.69, əhalinin sayı 1.07, enerji istehlakı 1.07 dəfə artacaqdır.

2008-2021-ci illər üzrə Azərbaycan Respublikasında ÜDM və enerji istehlakının faktiki və proqnoz qiymətləri aşağıdakı kimidir (şəkil 5).

Şəkil 5. 2008-2021-ci illər üzrə Azərbaycan Respublikasında ÜDM və enerji istehlakının faktiki və proqnoz qiymətləri

Ölkənin enerji iqtisadiyyatının dünya standartlarına uyğunlaşdırılması dövrün tələbidir. Beynəlxalq statistika standartlarının tətbiqi enerji sektorunun ekoloji, iqtisadi, sosial effektini müəyyənləşdirməyə köməklik göstərir və ölkənin biznes strategiyasının düzgün formalaşmasına şərait yaradır.

Nəticə

İnkişaf etmiş ölkələrdə enerjiden istifadənin səmərəliliyini müəyyən etmək üçün *ekonofizikanın* (inteqral) göstəriciləri (enerji tutumu – 1 ABŞ dolları əlavə dəyər istehsalı üçün istehlak olunan enerjinin miqdarı, enerji verimi – 1 kq enerji daşıyıcısının yaratdığı əlavə dəyər, adambaşına enerji istehsalı, idxalı, ixracı və istehlakı və s.) hesablanır. Bu göstəricilər ölkənin enerji asılılığını, enerji təhlükəsizliyini, texnoloji inkişafının səviyyəsini ifadə edir və dayanıqlı inkişaf strategiyasının hazırlanmasında istifadə edilir.

Enerji istehlakının statistik tədqiqatı aşağıdakı istiqamətlərdə araşdırılmalıdır:

- enerji istehlakının statistik tədqiqatının regionlar və iqtisadi fəaliyyət növləri üzrə aparılması;
- enerji istehlakının statistik tədqiqatının enerji daşıyıcılarının növləri üzrə aparılması;
- enerji tutumlu məhsul istehsalının elm tutumlu məhsul növləri ilə əvəz olunması;
- yaşıl artım (Green growth) statistikasının təşkil edilməsi;
- ətraf mühit hesablarının tərtib edilməsi və iqtisadi hesablarla inteqrasiya edilməsi;
- regionlarda ətraf mühitin bərpasına investisiya yönəldilməsi məqsədilə mikrosahibkarlığın inkişaf etdirilməsi.